



Achter op deze foto staat te lezen: 'De Beer', het 'moerasgebied' nabij de Brielse Maas bij laag water. De biologiestudent Broekhuysen' loopt door het slik en laat zijn voetspoor achter. De kerk en watertoren zijn van Den Briel. 1932 of 1933. Foto: Frans Kooijmans.

EEN MIDDAG NOSTALGIE...

Fotocollectie Frans Kooijmans naar Heimans en Thijssen Stichting

Gerard Ouweneel

Bij het bericht over de op 24 december 1997 overleden Haagse ornitholoog en vogelfotograaf Frans Kooijmans viel te vermelden dat met de familie overleg gaande was hoe het waardevolle fotomateriaal dat 'Kooij' naliet, bijeen te houden en hoe het toegankelijk te maken voor komende generaties. De familie zag het belang voor de Nederlandse ornithologische historie ook in en men stond toe dat de foto's naar de archieven van de Heimans en Thijssen Stichting zouden gaan. Op 25 juli 1998 konden Ruud Vlek en de auteur het materiaal in ontvangst nemen. Het was een bijzondere middag, die in het teken stond van driekwart eeuw vogels in Nederland.

'Kooij' begon met fotograferen van vogels in 1925, toen hij achttien jaar oud was. Hij ging ermee door tot diep in de jaren tachtig, zodat op die zaterdagmiddag 25 juli zo'n dertig dozen en kisten foto's, negatieven, glasplaten en dia's van vogels en landschappen gereserveerd stonden. De ma-

ker van dit unieke stuk Nederlandse ornithologische geschiedenis had alles systematisch geadministreerd, per vogelsoort, landschap en ook geordend naar fototype, waaronder tien kistjes met loodzware glasplaten en stapels dozen met vergrotingen, tot 18 x 24 centimeter toe, die



Grote Sterns op 'De Beer', juni 1948. De kolonie lag niet ver van de zuldpier van de monding van de Nieuwe Waterweg. Foto: Frans Kooijmans.



Mannetje Grauwe Kiekendief op nest onder Noordwijkerhout, omstreeks 1930.
Foto: Frans Kooijmans.

waarschijnlijk zijn gebruikt voor tentoonstellingen. Er was een kistje met glasplaten gemaakt tijdens de fameuze reizen naar Groenland, IJsland en Zweden. Het noorden en de Atlantische Oceaan, daar lag Frans' hart. De oudste zoon kreeg dan ook prompt de naam Roald.

Een eerste vluchtige inventarisatie leverde al vaak 'weet-je-wel, dat is die...' op. Overbekende afbeeldingen uit Voous' in 1960 verschenen 'Atlas van de Europese Vogels': de IJseenden, Grauwe Franjepoot en Kemphanen. Dan natuurlijk een serie tot emoties leidende landschapsfoto's van De Beer, schitterende prenten van de daar broedende Lachsterns, die al bij al mogelijk wel zo'n twintig jaar op De Beer hebben ge-

broed. En dan foto's van vogels op plaatsen waarvan men zich nu in de ogen wrijft: Grauwe Kiekendief bij nest onder Noordwijkerhout, circa 1930. Een Hop in zijn nestholte, Oostvoorne 1942, waarschijnlijk de Hop van het landgoed 'Het Reigersnest', door Eric Hosking gefotografeerd in 1952. Auteur kon ze in 1954 ter plekke ook nog waarnemen. Afkomstig uit Den Haag, ging Ruud Vlek dezelfde avond op zoek naar vogelfoto's die 'Kooij' zestig jaar eerder rond de residentie maakte en dat met succes. Broedende Grauwe Klauwier, Steenuil en Nachtzwaluw (!) in de duinen tussen Loosduinen en Monster. Kom daar nu eens om.

Vijverberg

'Kooij' onderhield banden met Schouwen-Duiveland, waar hij optrok met de al in 1915 vogels fotograferende Vijverberg. Deze zond werk naar Kooijmans. De Natuur- en Vogelwacht Schouwen-Duiveland beheert de fotografische nalatenschap van de grote Zeeuw. Kort na het overlijden van Kooijmans kwam prompt de vraag uit Schouwen wat er met het foto-archief moest gebeuren en of er eventueel werk van Vijverberg terug kon komen naar Zeeland. Welnu, er waren foto's van Vijverberg, waaronder een broedende Kwartelkoning op Schouwen uit 1923, Kleine Mantelmeeuw Haamstede 1929 en een Dodaars uit 1915. Het bleek die zaterdagmiddag dat 'Kooij' het gezin meenam naar Schouwen en dat de fameuze klassieke Chevrolet van Vijverberg nog niet was vergeten. Die middag kwam nog meer op tafel: brieven van Jan P. Strijbos en Niko Tinbergen, stapels zakboekjes met vogelaantekeningen, beginnend in 1922, toen Kooijmans vijftien was. 'Varen met NT (Niko Tinbergen)' stond erbij een aantal dagen in zomer 1931. Een wel heel bijzondere verrassing vormde een vederlicht doosje dat, eenmaal geopend, de eierschalen bevatte van een in juni 1949 op De Beer uitgekomen legsel Lachsterns. 'Zo, daarmee zal Cees Roselaar in zijn sas zijn' verklaarde Ruud Vlek, hetgeen trouwens ook voor hemzelf gold. Ruud is bezig het verleden van Lachsterns in



Nachtzwaluw, juli 1936. Plaats onbekend.
Foto: Frans Kooijmans.



Hop in nestholte in Oostvoorne, zomer 1952. Deze nestholte bevond zich op het landgoed 'Het Reigersnest'. De Hop heeft daar een aantal jaren gebroed en werd daar zomer 1952 ook gefotografeerd door de bekende Engelse vogelfotograaf Eric Hoeking.
Foto: Frans Kooijmans.

Nederland te documenteren. Daarom kan hij bij het bekijken van de eierdoppen wellicht precies achterhalen uit welk nest van de in 1949 op De Beer broedende Lachsterns de doppen afkomstig waren.

Heimans en Thijssse Stichting

Voorlopig zit in de enorme fotografische nalatenschap van Frans Kooijmans nog menig uurtje werk. Alvorens de collectie naar de Heimans en Thijssse Stichting gaat, zal er een computerbestand worden aangelegd met een inhoudsopgave en registratie van de belangrijkste foto's. Die selectie zal moeten worden ondernomen door iemand met gevoel voor de Nederlandse ornithologische historie, want nu en in de toekomst kunnen velen hevig geïnteresseerd raken in de collectie. Vanzelfsprekend zijn dat instellingen als Sovon Vogelonderzoek Nederland, het Zoologisch Museum in Amsterdam, Staatsbosbeheer en het Nationaal Natuurhistorisch Museum in Leiden. Maar verder stellig ook particulieren, bezig met avifaunistisch onderzoek met wortels in het verleden, redacties van regionale avifauna's en nog meer lieden, die in de weer zijn met een project binnen het zo brede spectrum van de ornithologie. En dat geeft dan stof tot nadenken over de waarde van archieven van ornithologen als Kist, Lebret, Van der Lee en anderen. Vooral via regionale avifauna's is over de periode vanaf ruwweg 1960 niet veel verstuurd gebleven en wij bezitten sinds 1995 Voous' monumentale 'In de ban van vogels'. Maar een eerste blik in de brieven en boekjes van 'Kooij' maakte duidelijk dat nog andere waardevolle zaken 'ergens' moeten zijn en stellig ook al verloren gingen. De Heimans en Thijssse Stichting heeft al veel waardevol historisch materiaal bijeen weten te brengen. Om dat werk te kunnen blijven voortzetten, verdient de stichting alle steun.



Paartje Lachsterns op 'De Beer', 5 juli 1949.
Foto: Frans Kooijmans.

Telelens

Om de met enig onderzoek bezig zijnde Vogeljaarlezers in te lichten welk fotomateriaal naar de stichting gaat, zal in een later stadium nog een artikel verschijnen met meer details. Het valt niet mee om iets van de sfeer van de middag van 25 juli 1998 over te brengen. Het was fin de siècle, want bijna zeventig jaar in Nederland en daarbuiten gemaakte vogelfoto's gingen over de tafel. Frans Kooijmans' glorieertijd viel in een tijdvak dat definitief achter ons ligt. 'Kooij' maakte toen foto's in een Nederland dat niet meer bestaat, hetgeen ons die bewuste middag bij het bekijken van het materiaal grondig duidelijk werd. Ook de middelen die 'Kooij' gebruikte, gaven het voorbijgaande aan: een camera voor glasplaten, zijn schuiftent en de beroemde eigengemaakte anderhalve meter lange telelens. Deze attributen blijven familiebezit.

■ Gerard L. Ouweneel, Lijster 17, 3299 BT Maasdam.